

Kiss Renáta

Innovatív óvópedagógus-képzés a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Főiskolai Kar Tanító- és Óvópedagógus- képző Intézetében

Bevezetés

Az információs és kommunikációs technológiák (a továbbiakban: IKT) használata a 21. századra már elengedhetetlenné vált nemcsak a hétköznapi élet során, hanem a közoktatás különböző színterein is. Az IKT-t használjuk a mindennapi életben, akár levelezés, közösségi oldalak használata során, akár a hivatali, banki ügyek intézése során. Használja az iskolás korosztály is, már nemcsak informatika óra keretein belül. Az IKT eszközök térnyerését figyelhetjük külső szemmel, bírálhatjuk, elítélhetjük, de meg nem állíthatjuk, és amíg a szülők is mindennapi életük részének tekintik ezen eszközök használatát, addig a gyermekek is ebben szocializálódnak már egész kisgyermekkortól. Számos tanulmányra, megfigyelésen alapuló munkára vagy akár a személyes tapasztalatok sokszínű leírására akadhatunk a téma kapcsán akár az infrastruktúra, a hozzáférés vagy az IKT-használatvonatkozásában (Fáyné Dombi – Hódi – Kiss 2016), mégis egy hiánypótlásra szoruló területet fedezhetünk fel. Az iskolai oktatást leginkább megalapozó szintér, mely a szülői burok és az iskolai nevelés közti átmenetet képezi, háttérbe szorul. Az óvodai nevelés és az IKT-használat kapcsolata egyre aktuálisabb kérdéskorré válik. A gyermekek használják, látják és érzékelik a környezetükben lévő IKT eszközöket, melyektől szüleik nagyon, részben, vagy akár egyáltalán nem tiltják őket. Az óvodai nevelésben erre vonatkozó foglalkozás viszont csekély számban jelenik meg, vagy teljesen háttérbe szorul. (Török 2015)

Jelen munkában annak az IKT-kompetenciának a szükségességére kívánok rámutatni, mely már a pedagógiai minősítési rendszer kritériumai között szerepel (Dudásné Szécsény – Nevigányszky – Pur 2015), és

melyek óvopedagógus képzésbe történő integrálásával a szakmájukban előnybe kerülő, innovatív óvopedagógus-nemzedék nevelhető.

Az óvodai IKT-használat

Azt a tény, hogy az óvodában az IKT jelen van, nem cáfolhatjuk. Az eszközt viszont általában az óvodai adminisztráció eszközeként alkalmazzák, nem építik bele a tanulás-tanítás folyamatába, nem alkalmazzák többek között szemléltetésre, vagy nem ötvözik az IKT-pedagógiai módszerekkel. Természetesen érthető, és megérthető, hogy sem a szegényes óvodai infrastruktúra, sem a nagy csoportlétszám nem hat motiválón az óvodai IKT-használatra.

Az infrastruktúra hiánya csupán egy szempont. Nem hagyható figyelmen kívül az óvopedagógusok képzettségének hiánya sem, mely *Palak Walls* (2009) szerint nagymértékben meghatározza az IKT-használat mértékét is, illetve eredményezheti, az IKT-eszközökkel szemben megjelenő esetleges konzervatív attitűdöt. Ez az attitűd részben kialakulhat egy belső gátló félelem miatt is. Az óvopedagógus más generációt képvisel, mint a felügyeletére bízott gyermek, azaz az IKT-használat számára egy élete későbbi szakaszában elsajátított, főként az iskolai tanulmányai során megjelenő tananyag, míg a 21. századi gyermek számára már elérhető, napi közelségbe került az okostelefonok, tabletek, okostévék és természetesen az internet révén. Mindebből következik, hogy már a gyermeki fejlődés során megjelenő, szülőktől, idősebb korosztályról való másolás, utánzás is tartalmazhatja az IKT-használat egyes elemeit.

Az óvodai partnerhálózat kiépítése, a kisgyermekkora optimalizált IKT-eszközök

Az IKT-alapú óvodai mérések a Szegedi Tudományegyetem Oktatáselméleti Kutatócsoportjának és a SZMJVÖ Óvodák Igazgatósága közti együttműködés keretein belül valósul meg. A kapcsolatháló kiépítésére az óvodák személyes felkeresése és tájékoztatása által került sor. Figyelembe véve a törvényi előírásokat a szülők minden esetben beleegyező nyilatkozatot tölthettek ki arra vonatkozóan, hogy engedélyezik-e gyermekük tesztelésben való részvételét, majd önkéntesen egy a teszt eredményeinek pontosabb értelmezését segítő háttérkérdőívet tölthettek ki.

Az óvodai mérések 2014 februárja óta zajlanak egy, már tabletekre optimalizált tesztegyüttes alkalmazásával. A tesztelés minden esetben az eDia online platform (Molnár 2015) segítségével valósul meg. Fontos szempont, hogy a gyermekek érintőképernyő segítségével oldják meg a

különböző tesztek. Az érintőképernyős forma már közel áll hozzájuk, kezelése nem okoz gondot, valamint a kéz, az egér mozgása és a képernyőn megjelenő kurzor mozgása közti kapcsolatot sem kell értelmezniük.

Az óvodában alkalmazott mérőeszközök leírása

A gyermekek elsőként egy fonológiai tudatosságot és beszédmegértését vizsgáló tesztesyűttes kitöltésével kezdték meg a munkát 2014 februárjában, majd szeptembertől becsatlakozhattak a Difer teszt online mérésébe, valamint a gyors automatikus megnevezés teszttel folytatott vizsgálatokba is.

A fonológiai tudatosság teszt

A fonológiai tudatosság egy gyűjtőfogalom, ami a szavakon belüli fonológiai egységek azonosítását és manipulációját lehetővé tevő készségeket foglalja magában. (Hayes-Flanigan, 2014) A fonológiai tudatosság kisgyermekkorban mérése elengedhetetlen, egyes részeinek mind spontán, mind irányított, azaz gyakorlás során történő elsajátítása kimutatható. Óvodás korban a szótagszintű fonológiai tudatosság megjelenik (Farrall 2012), a fonématudatosság egyszerűbbrészképességei, mint az azonosítás és differenciálás is kialakul. További érvként hozható fel, hogy a DIFER iskolaérettséget vizsgáló tesztesyűttes (Nagy-Józsa-Vidákovich-Fazekasné 2004) beszédhanghallást vizsgáló részterülete is fonémaszintű tudatosságot vizsgál, a képesség optimum szinten történő elsajátítása pedig jelentős mértékben hozzájárul az írás-olvasás képességének sikeres elsajátításához. Jelen, saját fejlesztésű teszt fonémaszintű vizsgálatot tesz lehetővé, fonémaazonosítást és differenciálást, valamint a hang szóban betöltött pozíciójának megnevezését kéri. Az eredmények alapján a saját fejlesztésű online teszt (244 gyermek részvételével) megbízható (Cronbach- $\alpha=0,86$). (Kiss 2015; Kiss-Patai 2015a, 2015b)

Token-teszt

A Token-teszt a beszédészlelés, beszédmegértést vizsgáló teszt, mely már hároméves kortól alkalmazható vizsgálati célra (De Renzi - Vignolo 1962), valamint fonológiai tudatosság tesztrel történő együttes alkalmazására is található példát. (Aston Index Revised, 1982) Az évek során számos adaptációja jelent meg. Jelen online adaptációban 15 itemet ragadtunk ki, öt könnyű, öt közepes és öt nehéz itemet. A feladatok során a gyermekek egyforma méretű kék, zöld, sárga, fehér és piros körökkel

és négyzetekkel hajt végre műveleteket. A teszt (244 gyermek részvételével) megbízhatónak bizonyult (Cronbach- $\alpha=0,82$).

Gyors automatikus megnevezés teszt

A gyors automatikus megnevezés feladatok kiváló prediktorai a későbbi olvasási teljesítménynek. A feladatok kialakításukban alkalmazkodnak az óvodás korosztály igényeihez, hiszen a gyermekek jól ismert tárgyakat és gyümölcsöket neveztek meg. Az eredeti tesztképek, számok, betűk vagy színek megnevezését kéri a vizsgált személytől. A megnevezés pontossága mellett a megnevezés sebessége, valamint az egyes itemek közti szünet ideje is jelentős szerepet játszik. Jelen tesztben az 5X10-es elrendezési formát alkalmaztuk, a képeket előzetesen egyeztetjük a gyermekekkel. A gyermekek hangjának rögzítését, valamint a képernyőn látható kép rögzítését az OBS program segítségével valósítottuk meg, amilyen gyorsan csak tudja. A teszt (43 gyermek részvételével) megbízhatónak bizonyult (Cronbach- $\alpha=0,93$).

A DIFER teszt

A DIFER teszt a gyermekek iskolakészültségének, iskolaérettségének felmérésére alkalmas teszt, melyet 5 éves kortól alkalmaznak. A teszt eDia platformra való átültetése és általános iskola első osztályosok körében végzett pilot vizsgálata Csapó, Molnár és Nagy (2014) nevéhez fűződik. A teljes tesztből öt részteszt került digitalizálásra: beszédhanghatalás, elemi számolás, a relációszókincs mind a négy változata, a tapasztalati következtetés és a tapasztalati összefüggés résztesztek. A teszt (160 gyermek részvételével) megbízhatónak bizonyult (Cronbach- $\alpha=0,92$).

Online tesztbattéria kidolgozása

Az óvodák számára kidolgozott mérőeszközök száma a 2016-os tavaszi félévtől új tesztbattériával gazdagodik. Az új mérőeszköz-együttesben továbbra is szerepelni fog a gyermekek fonológiai tudatosságának és gyors automatikus megnevezésének mérése, valamint új elemként jelenik meg az óvodás gyermekek géphasználatának, induktív gondolkodásának, matematikai készségeinek és egy még hazánkban nem vizsgált, a nyomtatott szöveg ismeretének vizsgálatára vonatkozó játékos feladatsor.

Az online mérések menete

A tesztelés során a gyerekek számára az egyéni ütemben való haladást fejhallgatók biztosítják. Egyszerre négy-öt gyermek együttes tesztelése

lehetséges, hiszen tapasztalataink szerint ez az a létszám, melyet még két mérőbiztosfolyamatos figyelemmel tud kísérni. Az óvodák fejlesztőszobája, illetve a mérések számára biztosított helyszíne egy ekkora csoportot biztonsággal befogad. A gyakorlati elhelyezkedésen felül szintén fontos szempont, hogy a gyermekek minimálisan kooperáljanak egymással. Természetesen nem ültethetjük egymásnak háttal a gyermekeket, és a gyermeki természetből adódó kíváncsiság mindig teret nyer egy-egy vizsgálat során. De a kooperáció minimalizálható egy szemkontaktusra, illetve egy biztató összemosisolásra.

A tesztek felvétele során nem jellemző, hogy a gyermekek egymásról lestek volna, vagy egymásnak segítettek volna. Ahol a feladat megoldásához szükségük volt korábbi tudásuk, ismert, tanult módszerek alkalmazására (pl. egy szegmentálást kérő feladat esetében a tapsolásra), ott használhatták és használták is ezeket a módszereket.

A mérőbiztos megváltozott szerepe az online tesztelés során

Az óvopedagógusok módszertani kurzusaik és gyakorlatuk során megismerkednek a szemtől szembeni, élőszavas teszteléssel, melyhez képest az online tesztelés egy más tesztelési környezetet, egy megváltozott mérőbiztosi formát követel. Az élőszavas tesztfelvétel során a mérőbiztos a gyermekkel szemben ül, többnyire zárt, csendes teremben. A mérőbiztos és a gyermek látják egymást, olvashatnak egymás mimikájából, gesztusaiból, testtartásából. A rögzítendő tesztet az óvopedagógus akarata ellenére is manipulálhatja, hanglejtésével, nonverbális jelekkel sugalmazhatja a helyest választ a gyermek felé, de akár egy kezdetleges megfázás vagy rekedtség is befolyásolhatja a teszteredményt. A mérőbiztos nemcsak saját hangjának monotonitására, gesztusainak leküzdésére kell, hogy koncentráljon, hanem az eredmények pontos rögzítésére is. Ezek alapján a szempontok alapján elmondható, hogy a tesztfelvétel sok időt és hatalmas figyelmet és önfegyelmet követel az óvopedagógustól, valamint az is, hogy a teszt objektivitása sérülhet.

Az online tesztelés során a gyermekeket alacsony létszámú csoportokban mérjük, a tesztet a közvetítő médium hatására pedig játékként fogják fel. A mérőbiztos feladatköre csökken, a mérések ideje jelentősen csökken. A feladatokra adott válaszokat nem kell rögzítenie, a rendszer tárolja azokat. A feladatokat nem kell felolvasnia, hanem az előre rögzített hanganyag segítségével minden gyermek ugyanazt a hangot, ugyanazt a példát hallja, ráadásul a gyermek egy hangszórógombra való kattintással indíthatja a feladatát, amit játéknak hív. A mérőbiztos így kizárólag a gyermeket segítő tesztelés közben, megfigyeli reakcióit, érté-

kelést készít a gyermek feladattartásáról, feladatokhoz való viszonyulásáról.

A mérések eredményeit táblázatban tudjuk kinyerni a rendszerből, melyből könnyen, számítógép segítségével is értékelhető a gyermekek eredménye, számolhatunk csoportátlagot, óvodaátlagot, megnézhetjük, mennyi időt töltöttek a gyerekek a tesztben, vizsgálhatjuk a nemek közti különbségeket, az egy- és kétnyelvű gyermekek közti különbségeket (Kiss-Hódi, 2016), vagy az eredményeket egyéb változókkal is (pl. szülők iskolai végzettsége, szocioökonómiai státusz) kapcsolatba hozhatjuk.

Így a mérőbiztos már nem a teszt tényleges felvétele során játszik kiemelkedő szerepet, hanem az eredmények értékelésében, és az eredményekre épülő esetleges fejlesztési terv kidolgozásában.

Próbálkozások az óvópedagógusok pozitív IKT-attitűdjének kialakítására

Az IKT eszközökkel szembeni negatív vagy konzervatív attitűd a képzettség hiányából, illetve az ebből adódó természetes emberi félelemből adódhat. (Chen-Chang 2006) Ennek kiküszöbölésére A Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Tanító- és Óvóképző Intézete, az országban elsőként, meghatározó lépéseket tett. A hallgatók kurzuskínálatába olyan előadásokat, szemináriumokat és ahhoz kapcsolódó terepmunka kurzust épített be, mellyel egy egyedülálló lehetőséget biztosít a hallgatóknak.

A kurzusok (Óvoda és internet, Online mérési lehetőségek az óvodában) keretein belül a hallgatók megismerkedtek az IKT-eszközök hazai és nemzetközi megjelenésének forгатókönyvével, statisztikai adatokon keresztül megismerték a hazai és nemzetközi helyzetet, melynek összetételéből következtetéseket vontak le. Online és offline programokat gyűjtöttek, melyeket alkalmazhatnak az óvópedagógusi gyakorlatok, valamint későbbi óvópedagógusi munkájuk során. A kurzus terepmunka részében, alapos felkészítés után, a hallgatók szegedi óvodákban próbálhattak ki, használhattak különböző online mérőeszközöket. A terepmunkában való részvétel önkéntes jelentkezés révén valósult meg. A kurzust a tantermi órák keretezték, melyek tárgyát az első órákban a már említett felkészítés, az utolsó alkalommal pedig az adatok értelmezése, és a kutatómódszertanból ismert alapstatisztikai áttekintés (a gyermekek teljesítményének egyéni és csoportos jellemzése, a csoportok átlagteljesítményének és szórásának értelmezése) adta. Aszemináriumon részt vettek olyan hallgatók is, akika közös munka kezdetekor kételkedve álltak az online mérések létjogosultságához, sikerességéhez.

A hallgatók élményekkel gazdagodtak, felismerték, hogy az IKT-eszközök egy új, másfajta lehetőséget kínálnak az óvodai nevelés folyamatába, nemcsak az értékelés területén, hanem a foglalkozások színeesebbé tétele során is. Véleményeiket, meglátásaikat, tapasztalataikat, a kurzusok zárásaként, reflexióban összegezték, melyekből egyértelműen látszott, hogy a mérések pozitív légkörben zajlottak, a tesztek kitöltése és figyelemmel kísérése a mért gyermekeknek nem jelentett gondot.

A kurzusok üzenete célba ért, a szegedi óvópedagógus hallgatók már innovatív pedagógusoknak számítanak, értékrendszerükben szerepel az IKT, oktatási célra is magabiztosan és önállóan tudják használni a megismert eszközöket és programokat, a méréseken kapott adatokat pedig pontosan értelmezik.

Összegzés

Az óvodai nevelés és mérés-értékelés színesítésére való törekvések rendkívül fontosak. Az óvópedagógusi kreativitás, lelkesedés és a gyermekek, a szakma szeretete elengedhetetlen, mégis látnunk kell, hogy az idő előrehaladtával új és új elemeket kell beemelni a nevelés-oktatás folyamatába. Az egyik ilyen lehetséges elem maga az IKT. A jelenlegi óvodás generáció már a multimédiás és IKT-eszközök világába születik bele, melyet figyelmen kívül hagyni nem szabad. Az IKT világa, az online és offline programok rengeteg lehetőséget rejtnek magukban: színesíthetjük velük a csoporttermi foglalkozást, objektív méréseket végezhetünk, szemléltethetünk, motiválhatjuk a gyermekeket akár egyéni, akár csoportos munkaformában.

Erre az újszerű szemléletmódra, az IKT-eszközök megbízható használatára és az eredmények pontos értelmezésére készíti fel hallgatóit a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Főiskola Tanító-és Óvópedagógus Képző Kara elméleti és gyakorlati kurzusain keresztül.

IRODALOM

- Chen, J. - Chang, C. (2006): Using computers in early childhood classrooms: teachers' attitudes, skills and practices. *Journal of Early Childhood Research*, 4. 2. sz. 169-188.
- Csapó, Benő - Molnár, Gyöngyvér - Nagy, József. (2014): Computer-based assessment of schoolreadiness and early reasoning. *Journal of Educational Psychology*, 106. 3. sz. 639-650.
- De Renzie, E. - Vignolo, L. A. (1962): The token test: A sensitive test to detect receptive disturbance sinaphasics. *Brain*, 85. sz. 665-678.

- Dudásné Szécsény Erika, Nevigyánszky Éva és Pur Mihály (2015): Kiegészítés az Oktatási Hivatal által kidolgozott Útmutató a pedagógusok minősítési rendszeréhez felhasználói dokumentáció értelmezéséhez.
https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/pem/ovoda_harmadik.pdf
- Fáyné Dombi Alice, Hódi Ágnes és Kiss Renáta (2016): IKT az óvodában: kihívások és lehetőségek, *Magyar Pedagógia* 1. 91-117.
- Farrall, M. L. (2012): *Reading assessment: linking language literacy and cognition*. Wiley, New Jersey.
- Hayes, L. - Flanigan, K. (2014): *Developing word recognition*. Guilford Press, New York.
- Kiss Renáta (2015): Az olvasás korai szakaszának online diagnosztikus mérési lehetőségei. In: Fazakas Emese, Benő Attila és Zsemlyei Borbála (szerk.): *Többynyelvűség és kommunikáció Kelet-Közép-Európában: A XXIV. Magyar Alkalmazott Nyelvésszeti Kongresszus előadásai*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár. 53–59.
- Kiss Renáta – Hódi Ágnes (2016): Egynyelvű és kétnyelvű óvodáskorú gyermekek fonológiai tudatosságának vizsgálata (megjelenés alatt).
- Kiss, R. – Patai, J. (2015a): The impact of the first schoolyears on children's phoneme identification and verbal comprehension skills. In: *BCCCD 2015 Budapest CEU Conference on Cognitive Development: Program and Abstracts*. Central European University, Budapest. 146–147.
- Kiss, R. – Patai, J. (2015b): Possibilities of technology-based assessment in kindergarten and early schoolage. In: Csikos Csaba, Gál Zita (szerk.) *PÉK 2015 = [CEA 2015]: XIII. Pedagógiai Értékelési Konferencia = [13th Conference on Educational Assessment]: Program; Előadás-összefoglalók = [Program; Abstracts]*. SZTE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola, Szeged. 117.
- Molnár Gyöngyvér (2015): A képességmérés dilemmái: A diagnosztikus mérések (eDia) szerepe és helye a magyar közoktatásban. In: *Géniusz Műhely: A magyar tehetségsegítő szervezetek szövetsége (MATEHETSZ) kiadványsorozata* 2. 16–29.
- Nagy József – Józsa Krisztián – Vidákovich Tibor – Fazekasné Fenyvesi Margit (2004): *DIFER Programcsomag: Diagnosztikus fejlődésvizsgáló és kritériumorientált fejlesztő rendszer 4–8 évesek számára*. Mozaik Kiadó, Szeged
- Palak, D. – Walls, R. T. (2009): Teachers' Beliefs and Technology Practices: A Mixed methods Approach. *Journal of Research on Technology in Education*, **41**. 4. sz. 417–441.
- Török Balázs (2015, szerk.): *Változások az óvodarendszerben*. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest